

Acta Beregsasiensis

2011/1

Acta Beregsasiensis

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

A Scholarly Annual
of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

2011
X. évfolyam, 1. kötet
Том X, № 1
Volume X, № 1

Az Acta Beregsasiensis a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos kiadványa. Jelen kötet a 2011-es év első felének magyar, ukrán és angol nyelvű tanulmányait foglalja magába. Az intézmény tanárai, hallgatói, valamint külföldi tudósok munkáit publikáló kötet a történelem, a nyelvtudomány, az esztétika, a pedagógia, a biológia, a gazdaság és más tudományágak különböző területeit öleli fel.

www.kmf.uz.ua/hun114/index.php/kiadvanyaink/110-a-ii-rakoczi-ferenc-karpataljai-magyar-fiskola-tudomanyos-evkoenyve

SZERKESZTÉS: Kohut Attila, Penckófer János

KORREKTÚRA: G. Varcaba Ildikó

TÖRDELÉS: Berghauer Sándor

BORÍTÓ: *K&P*

A KIADÁSÉRT FELEL: dr. Orosz Ildikó, dr. Soós Kálmán

A KÖTET TANULMÁNYAIBAN ELŐFORDULÓ ÁLLÍTÁSOKÉRT MINDEN ESETBEN A SZERZŐ FELEL.

A kiadvány megjelenését a

támogatta

ISBN: 978-966-2595-11-6

© A szerzők, 2011

Készült: PoliPrint Kft., Ungvár, Turgenyev u. 2. Felelős vezető: Kovács Dezső

A II. Rákóczi Ferenc
Kárpátjai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

Tartalom

Gazdaság

SZABOLCS PÁSZTOR: What Could the Future Bring for Africa's New Oil Exporting Countries?	9
SZPÁSSZKY GÁBOR: Beruházási folyamatok Ukrajna agrárpolitikája tükrében	19
ДНІСТРЯНСЬКИЙ МИРОСЛАВ СТЕПАНОВИЧ: Місце міжнародних регіональних об'єднань та транснаціональних корпорацій в сучасній територіально-політичній організації світу	31
SÁNDOR BERGHAUER – LÁSZLÓ GYURICZA: The Peculiarities of the Development of Tourism in Ukraine	37
BENYE JÁNOS: Tatabánya területfejlesztési koncepciója és a politika kapcsolata	45

Történelem

SIPOS MÓNIKA: Kárpátalja etnikai arculatának változása 1945–2001 között	65
BARÁTH VIKTÓRIA: A donbászi munkaszolgálat a Beregszászi járás elhurcoltjainak emlékezetében	73
PALLAGI LÁSZLÓ: A „malenykij robot” a somi lakosok emlékezetében	87
BOROS LÁSZLÓ: Cserkészek és leventék Kárpátalján 1938–1941	93
BUJDOSÓ ISTVÁN: Az Ungvári Drugeth Gimnázium története (az alapítástól az 1880-as évek végéig)	101
DOBOS SÁNDOR: Levéltári források. Beregszász természetes és első mesterséges utcaneveiről	113

Egyház (történet)

SZENDREY ANITA: A beregszászi római katolikus egyház helyzete a szovjet rendszer kiépítésének kezdetén (1944–1949)	127
TÓTH ZSUZSA: A Kárpátaljai Református Egyházkerület megalakulása, egyházmegyéinek küzdelmei a Csehszlovák Köztársaság kötelékében (1920–1928)	135
МАHУРСЬКІ АНЕТТ: Adalékok a beregszászi református temető történetéhez és jellemzéséhez	143

Nyelv, nyelvtanítás, pedagógia

- БЕРЕГСАСИ АНИКО–ЧЕРНИЧКО СТЕПАН: Образовательная и языковая политика Украины как фактор языковых конфликтов 149
- MÁRTA FÁBIÁN–ILONA LECHNER–ERZSÉBET BÁRÁNY–ILONA HUSZTI: Teaching English to young learners through stories: Implementing story-based language teaching methodology in pre-service teacher training 157
- KOMONYI ÉVA–LÉTAI BÉLA: Miért nem szeretik a diákok a kémiát? 165

Természet

- SZANYI SZABOLCS: Vándorló és terjedő nagylepkefajok (Lepidoptera, Macroheterocera) Kárpátalján 179
- ILLÁR LÉNÁRD–FÁBIÁN ZOLTÁN: Nappali nagylepkék élőhelyek közötti elterjedése Tiszakeresztúrban 185
- JEVCSÁK MELINDA–KOVÁCS GIZELLA–JÁMBORNÉ BENCZÚR ERZSÉBET: Az Ungvári Botanikus Kert fásnövény anyagának felmérése és értékelése 197
- КЛИМОВИЧ П. В.: Фізико-хімічні властивості як показник ландшафтно-меліоративної характеристики ландшафтів 209

Recenzió

- HIRES-LÁSZLÓ KORNÉLIA: Recenzió. Ukrajna nyelvi és etnikai sokszínűsége egy kötet tükrében MELNIK SZVITLANA – CSERNICKÓ ISTVÁN: Етнічне та мовне розмаїття України: аналітичний огляд ситуації 215
- LECHNER ILONA: Recenzió. HIRES-LÁSZLÓ KORNÉLIA: „Az öreg fát már nagyon nehéz kivágni” A nemzeti és lokális identitás faktorai az ezredfordulón a kárpátaljai magyar közösségben 219

Beruházási folyamatok Ukrajna agrárpolitikája tükrében

Rezümé Az agrárpar fejlesztésének felgyorsítása és átalakítása a nemzetgazdaság vezető szektorává, az állami gazdaságpolitika stratégiai prioritásai közé tartozik. Megbízhatóan működő agrárpar kialakításához kötelezőek a beruházások. Az anyagi és műszaki bázis terén a beruházások a falu szociális fejlesztési problémáinak megoldására irányulnak.

Резюме Нині особливе значення мають впровадження ефективних інвестиційних проектів і програм - вибір стратегії інвестування в економіці держави. Їх оцінка має важливе значення для агропромислового підприємництва, оскільки дозволяє визначити рівень інвестиційного ризику, величину витрат і фінансових результатів, та вирішити соціальні проблеми села.

Ukrajna gazdaságának fejlődése az innovációs modell alapján a termelési eszközök megújítási feltétele mellett lehetséges. Figyelembe véve azt, hogy az agrárpari komplexumban jelentősen csökkentek a termelési kapacitások, a megújulás csak a korszerű technológiák alapján és a beruházási tevékenység aktivizálása mellett lehetséges.

A beruházási csábítást az integrált kritériumok összessége feltételezi, amelyek a beruházókban bizonyos érdeklődést keltenek a tőke befektetése iránt jövedelemnövelés vagy szociális hatékonysági céllal.

A beruházási folyamat az ukrán agrárpari komplexumban folyamatos intellektuális és fizikai jellegű munka, amely arra irányul, hogy olyan objektumokat hozzanak létre, amelyek hatnak a beruházási folyamatokra, és a beruházási program teljesítésére irányul.

A beruházási folyamat magába foglalja a beruházók összetett tevékenységét a beruházások megvalósítása irányában. Megkülönböztethető az a beruházási folyamat, amely konkrét projekt értékelésével köthető össze, vagy általában Ukrajnában, a gazdaság ágazataiban, a régiókban és a termelés típusaiban megy végbe¹.

Ukrajnában az agrárpari komplexumba irányuló beruházási folyamat jelentős csökkenése jellemző mind a mezőgazdaságban, mind a feldolgozóiparban (1. táblázat).

1. táblázat. Ukrajna agrárpari beruházásainak az alaptőkébe irányuló dinamikája
(millió hr)

Az agrárpari alágazatai	1991	1996	1998	2000	2002	2006	2000-es év 1991-hez viszonyítva, %	2006-os év 2000-hez viszonyítva, %
Mezőgazdaság	11739,0	978,0	611,0	496,0	880,1	1234,9	4,2	248,9
Élelmiszer- és feldolgozóipar	2860,0	846,0	773,0	931,0	1450,4	2345,9	24,1	251,9

Forrás: Ukrajna Állami Statisztikai Hivatalának adatai alapján kiszámítva 1991-től 2006-ig

A kutatások alapján megállapítható, hogy az ukrán mezőgazdaság beruházási állapota még nem csábítja a befektetőket. 2000-ben 1991-hez viszonyítva a mezőgazdaságban

* П Рákóczy Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Történelem és Társadalomtudományi Tanszék, tanár.

¹ Закон України «Про спеціальну економічну зону «Закарпаття» від 22 березня 2001 р., № 2322-III. 101 с.

95,8%-ra csökkent a beruházások mennyisége az alaptőkébe (csak 2000-től folyamatos a növekedés), a feldolgozóiparban 75,9%-ra.

Az agrárszférába irányuló beruházások csökkenése gyakorlatilag az állami szektort sújtották. A beruházások csökkenése kisebb mértékben volt tapasztalható az agráripar feldolgozó szektorában.

A válság okai a makroökonómia tényezők voltak. A termelők saját beruházásai a következő tények miatt csökkentek:

- A pénzügyi helyzet drasztikus romlása és a beruházási eszközök elértéktelenedése az inflációs helyzetben;
- A célzott állami beruházási támogatás csökkentése;
- A hitelezési, a pénzügyi és bankrendszer válsága, amely máig tart;
- A vállalati hitelek vissza nem fizetése és a barterüzletek érvényesítése;
- A gazdasági kapcsolatok felbomlása, az anyagi és technikai ellátottság felszámolása és az újítás hiánya;
- Az agrárrolló kinyílása;
- A reformok érthetelensége és nem folyamatosága az ágazatban;
- Túlságosan átpolitizálódott reformok Ukrajna agráriparában;
- Az adminisztratív és parancsoló rendszerfeltételek felbomlása a beruházási folyamatokban, amikor az átmeneti időszakban a piacgazdasági feltételeket még nem fektették le pontosan;
- Ukrajna beruházási tevékenységéről szóló törvényének hiányosságai².

Az utóbbi időben többet is tettek az agráripar ágazatának gazdasági stabilizáció-jáért, hisz a beruházási folyamat átlátszó piaci feltételeket igényel. 1996 és 2006 között a következőket tették:

- Átszervezték a kollektív mezőgazdasági vállalatokat a piacgazdasághoz adaptált formákba;
- Új, nem hatékony hitelezési mechanizmust vezettek be a farmergazdaságok és a háztáji gazdaságok részére;
- Valamelyest enyhítették az adóterhet a mezőgazdasági termelők részére;

Az agrárszektorban végbement felemás reformok 1998–2006-ban nem hoztak biztos stabilizációt a beruházási folyamatokban.

2000–2006-ban az agráripar több ágazatában aktivizálódtak a beruházási folyamatok, de a nagyméretű beruházások 1991–1999-es csökkenését a főtőkébe nem lehetett kompenzálni, ezért a beruházási válság a mezőgazdaságban volt a legintenzívebb. Ha a beruházások mennyisége 2006-ban 1,76-dal csökkent 1990-hez viszonyítva, akkor a mezőgazdaságban 87,8% ez az arány.

Az élelmiszeripar és a feldolgozóipar beruházási deficit mellett működött, de a csökkenés 1990–2006 között nem haladta meg a 18,9%-ot.

A gazdaság transzformációja meghozta a beruházások és finanszírozási források struktúraváltozását. Az állami költségvetésből folyamatosan csökkentek a ráfordítások, és 2006-ban csak 6,8% jutott az állami célzott forrásokból, az összberuházásokból az alaptőkébe, 1990-ben pedig ez a mutató 27%-ot tett ki. A beruházások forrása a vállalatok és a szervezetek gazdálkodásában a saját pénzeszközök maradtak³.

Az agrárszektor beruházásainak finanszírozása 5%-ban az állami költségvetés feladata volt, 14%-át pedig a banki kölcsönök tették ki. A külföldi beruházások mennyisége növekedett, a 2006-os évben 3,1%-ot tett ki.

² Миловидов В.Д. Управление инвестиционными фондами. – М. Апнин, 1993.

³ Луцкевич О., Остапенко С. Перешкоди для припливу іноземних інвестицій в Україну: проблеми й рекомендації економічної стратегії // економіст. – 2001. - №3. с. 56-67.

A beruházási tevékenység megélnéült az agráripár feldolgozó szektorában, ahol sikeres vállalati privatizáció ment végbe, ami segítette a külföldi beruházások bevonását.

Fontosnak tartom annak megjegyzését, hogy a beruházások és a hitelezés között jelentős különbség van. Röviden tárgyalja a beruházások megítélését a Nobel-díjas Paul Samuelson, aki azt mondja, hogy az emberek akkor beszélnek beruházásokról az agráripárban, amikor földet, értékpapírokat vagy más értéket vásárolnak. A gazdaságban ez csak pénzügyi művelet vagy változás a tulajdonosok böröndjeiben, mert ha valaki vásárol, akkor másnak árulni kell. A beruházásoknak csak akkor van helye, ha reáltőke jön létre a vállalatban.

A tágabb meghatározás esetében a beruházások között lehetnek vállalkozó magánszemélyek és állami szervezetek is. Szűkebb értelemben csak a vállalatok lehetnek beruházók⁴.

A beruházási struktúra főtökéjében csökkent a mezőgazdasági rész, de növekedett az élelmiszeripár és a mezőgazdasági termék feldolgozása. A gazdasági beruházási rész az agráripár ágazataiban 1991-ben 28,2%-kal csökkent, 2006-ban 15,4%-kal. Ez alatt az idő alatt csökkent a beruházások mennyisége a falvak szociális szférájának fejlesztésében.

2006-ban a beruházók a mezőgazdaságban a növénytermesztés fejlődésébe irányították a költségeket, és ez az alaptőke 73%-át tette ki, míg az állattenyésztésre csak 17% jutott. A mezőgazdasági beruházások fő irányvonala a termelés technikai átszervezése.

Változott a beruházási struktúra az élelmiszeripár alaptökéje irányába. Az állattenyésztés esése 1991 és 1999 között előidézte a tejtermelés és a hústermelés beruházásainak csökkenését. 2000 és 2006 között növekedni kezdtek a beruházások az élelmiszeripárban (2. táblázat).

2. táblázat. A beruházások dinamikája az alaptökébe az élelmiszeripár ágazataiban, milliárd hr (2000-es összehasonlító árákon)

Ipar	1990	1995	1999	2001	2003	2005	2006
Élelmiszer	1139	754	875	990	1726	2234	2645
Hús- és tejtermelő	512	89	129	164	323	433	598
Malomipari termékek gyártása	137	55	61	71	92	133	213

Forrás: Ukrajna Állami Statisztikai Hivatalának adatai alapján kiszámítva 1990-től 2006-ig

A beruházások mennyisége 2006-ban az alaptőke irányába a mezőgazdaságban 1990-hez hasonlítva csökkent Ukrajna területén, de legnagyobb mértékben Kárpátalján Csernyivci, Lviv és Rivne megyékben. Az egy hektárra jutó beruházási mutató nagysága 2006-ban nagymértékben különbözik: több mint tízszeresével, 8 hr Ivano-Frankivszkban, 85 hr Kijev megyében (3. táblázat).

2006-ban az agráripár ágazataiban a beruházások nagy részét a technika és szerkezetek felvásárlásának kiadásai tették ki.

A beruházási struktúra átalakulásának fő tendenciája az agráripárban nagyobb részben a tőke aktív részének a kialakítására irányul, ami arról tanúskodik, hogy a vállalatok szeretnék emelni a tőke-visszaadási szintet. Az agrár- és feldolgozó szektor vállalatai nem engedhetik meg maguknak, hogy elegendő összeget irányítsanak a beruházások finanszírozására. Csökkentek a költségvetési kiadások, így mára nincs olyan jelentősége, mint a beruházások forrásának a mezőgazdaság és a feldolgozóipár részére.

⁴ Фридман А., Видясов М., Мельянец В. Государственные расходы и экономический рост // Междун. Экономика и международно отношения. -1999. - №11. с. 838-856.

3. táblázat. Egy hektárra jutó beruházások Ukrajna mezőgazdaságába, hr
(2000. évi összehasonlító áron)

Megye	Év						
	1991	1995	2000	2001	2003	2005	2006
Voliny	285	15	12	10	15	16	17
Dnyipropetrovszk	273	34	14	29	26	29	34
Donyeck	246	32	18	28	23	24	28
Kárpátalja	405	18	6	7	8	8	9
Ivano-Frankivszk	348	33	6	5	8	7	8
Kijev	452	59	33	42	83	85	85
Lviv	314	21	8	7	11	13	13
Rivne	369	28	7	10	10	11	12
Ternopil	306	50	10	9	12	12	14
Csernyivci	358	26	7	8	11	11	12
Ukrajna	290	32	12	18	22	23	24

Forrás: Ukrajna Állami Statisztikai Hivatalának adatai alapján kiszámítva 1991-től 2006-ig

A beruházási folyamatok aktivizálása 2006-ban az ukrán termelési szférában előidézte a falvak szociális szférájának fejlődésére irányuló beruházási támaszt. Az összberuházások 2006-ban az ukrán falvak szociális szférájának alaptökéjébe 2005-höz viszonyítva 296 millió hrivnyával vagy 9,4%-kal növekedtek. Egy községre 19 ezer hrivnya, egy lakosra pedig 35 hrivnya jutott (4. táblázat).

4. táblázat. A beruházások dinamikája a főtökébe a szociális szféra fejlesztésére a falusi területeken (2000. évi összehasonlító áron)

Mutatók	1995	2000	2003	2005	2006
Beruházások az alaptökébe a szociális szféra fejlődésére Ukrajnában, millió hr	4144	2767	2933	3125	421
Beruházások az alaptökébe a szociális szféra fejlődésére Ukrajnában minden fajta források alapján, millió hr	791	399	505	519	584
Beruházások részaránya az alaptökébe a szociális szféra fejlődésére az összberuházások összegéhez Ukrajnában, %-ban	19	14	17	17	17

Forrás: Ukrajna Állami Statisztikai Hivatalának adatai alapján kiszámítva 1995-től 2006-ig

Meg kell említeni azt is, hogy a gazdaság stabilizációja az agrárpar agrár- és feldolgozó szektorában olyan gazdasági közviszonyokat igényel, amelyek biztosítanak a vállalatoknak a befektetett tőkéhez a jövedelemnormát. Ez a mechanizmus nem teljesen kidolgozott, ami a vállalatok pénzügyi instabilitását eredményezi, és a beruházási folyamatok beomlását a megnevezett ágazatokban.

A beruházási folyamatok visszaállításának problémái, vagyis a gazdaság piaci viszonyokra való átállítása a minimális követelmények szerint a mezőgazdaságban nagyméretű és nagyon nehéz a megvalósítása. Ezt azért kell megvalósítani, mert a mezőgazdaság elveszti a perspektíváját, ami a termelői kapacitás és az ágazat technikai bázisának romlásához vezet.

Az utóbbi években a hitelezési folyamatok drasztikus romlása kihatott a kereskedelmi bankok hosszú távú mezőgazdasági beruházásaira, be kellett vezetniük a záloghitelezést.

Ma az ukrán agrárszféra érdekelt a külföldi tőke bevonásában. A külföldi tőke bizonyos ágazatban nem elegendő, de dinamikája folyamatosan növekszik. Ez számos előnyt jelent a kedvezményektől az internacionalizálásig, és bizonyos előnyöket a saját országban is hordoz⁵.

A külföldi beruházások bevonásának fontos tényezője a jogi bázis. A külföldi beruházások státusáról szóló megfelelő jogszabályok nélkül nem folyósítanak külföldi pénzeszközöket az ukrán agráripari komplexumba.

A beruházási politika hiányosságai visszatartják a külföldi beruházásokat. A kedvezményes beruházási politika csak egy tényező, amely elősegíti a külföldi beruházások bevonását. Itt a következőket kell megemlíteni: a vállalkozások kezdeményezése, beruházási kedvezmények, a beruházás utáni kiszolgálás és előzmények, amelyek csökkentik a kiadásokat a gátak felszámolásában, amelyet a korrupció visszaszorítása és a kormányzat hatékonysága jelent. Az ukrán nemzetgazdaságban a külföldi beruházások növekedtek, és 2006 végére elérték a 17123,4 millió USA-dollárt. Az agráripari termelésre 1522 millió USA-dollár esik, amiből 19,9% külföldi beruházás, ebből 320,4 millió USA-dollárt a mezőgazdaságra, az élelmiszeriparra és a feldolgozásra pedig 1222 millió USA-dollárt fordítottak (5. táblázat).

5. táblázat. A külföldi államok külföldi beruházásai Ukrajna gazdaságába a gazdálkodási tevékenység típusai szerint 2006-ban (az év végére)

A gazdasági tevékenység típusai	Összesen (millió USA-dollár)	Ebből egy vállalatra jut	A tevékenységek részesedése, %
Összesen	17123,4	0,71	100
Mezőgazdaság (vadászat, szolgáltatások nélkül)	320,4	0,71	1,9
Ipar	5876,0	1,18	34,3
Ebből élelmiszeripar és a mezőgazdasági termék feldolgozása	1222	1,44	7,1

Forrás: Ukrajna Állami Statisztikai Hivatala, 2006. Saját számítások

Az élelmiszeri alkomplexum vállalatainak rossz pénzügyi helyzete miatt főleg az agrárszférába célszerű a külföldi tőke bevonása. A nemzetgazdasági beruházások állapotáról a mezőgazdaságban, az iparban, ebből az élelmiszeriparban és a feldolgozóiparban az 1., 3., 5. táblázatok tájékoztatnak.

A beruházások részesedése a mezőgazdaságban 1,9%-ot, az élelmiszeriparban és a mezőgazdasági nyersanyag feldolgozásában 7,1%-ot tett ki.

A külföldi beruházások mennyisége folyamatosan növekszik egy vállalatra számítva, amiről az tanúskodik, hogy a vállalatok a jövedelmüket reinvesztálják. A mezőgazdaság részesedése 2006-ban a külföldi beruházásokban 2005-höz viszonyítva 1,8%-kal növekedett, de az élelmiszeriparban és a feldolgozásban 7,2%-ról 7,1%-ra csökkent. Az utóbbi időben csökkent a mezőgazdaságba, az élelmiszeriparba és a feldolgozás szférájába irányított beruházások összege, ami súlyos gondokat okoz. A külföldi beruházások három szempont szerint csoportosíthatók: transznacionális társaságok, insztitucionális és vállalkozói beruházók.

A transznacionális társaságok lehetnek korporatív vagy nem korporatív vállalatok, amelyek kizárják az anyavállalatot a külföldi leányvállalatokkal együtt. Az anyavállalat

⁵ Основи економічної теорії. Навчальний посібник / За ред. В.О. Білик, П.Т. Саблука, - К.: Інституту аграрної економіки, 1999. с. 431-462.

mint vállalat ellenőrzi a jogi személyeket, az államokon kívüli szerveződéseket, ami a saját részvénytulajdonos mellett lehetséges. A külföldi leányvállalat lehet korporatív vagy nem korporatív vállalat, ahol a beruházó, amely más állam rezidense, bizonyos mértékben részesedik a vállalatban, a hosszú távú érdekek miatt megengedi neki a részvételt a vállalat irányításában⁶.

Az agráripari komplexum új ukrán gazdaságpolitikai folyamatai alapos változásokat hoztak a beruházási folyamatokba és annak feltételeibe, ami nehezíti a folyósítását. Ezek a folyamatok feltárják az agráripár ukrán politikájának fejlődését, a beruházási tevékenységek formáit és módszereit. A feltételek realizálása csak azon országok kölcsönös tevékenysége mellett lehetséges, amelyek szeretnének a világgazdasági térségbe integrálódni.

Ismeretes, hogy a globalizáció már megváltoztatta a világrendszert, és az új problémák feltárása mellett új lehetőségeket tár fel az agráripari termelésben. A beruházási tevékenység internalizálásával minőségileg új környezet formálódik a gazdasági fejlődésben.

A beruházási ágazatban a fogalom megalapítása érdekében a globalizációs folyamatok három kulcsmomentum beszámítását követelik:

- a globalizáció történelmi folyamat, amely folyamatosan fejlődik a társadalom történelme mellett, és minden szakasznak megvannak a különleges sajátosságai;
- a globalizáció egyúttal a beruházási folyamatok univerzalizációját is jelenti, a beruházások együttműködési elveinek kidolgozását és elfogadását, a beruházási mechanizmusok és a szerszámok unifikációját, és az integrált technológiákhoz való átmenetét;
- a globalizáció feltárja a beruházási folyamatok kölcsönhatásait, amelyek a világtőke nyomása alatt rombolják a nemzeti és állami szuverenitást; a nemzetközi beruházási intézmények és vezetési struktúrák, amelyek egy szinten működnek egymás közt és az államok között⁷.

Az insztitucionális beruházók olyan pénzügyi közvetítők, akik a részvények eladására útján bevonják a pénzeszközöket és beruházzák a bevont összegeket az értékpapírok diverzifikációs csomagjába. Az insztitucionális beruházók többsége passzív beruházó, akik a másodrendű piacon vásárolják és adják el az értékpapírokat. A nemzetközi pénzügyi beruházások csoportját a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank (IBRD) és a Nemzetközi Pénzügyi Korporáció (NPK) alkotja, melyeket nem privát beruházók finanszíroznak, hanem az államok kormányai.

A vállalkozási beruházók (a vállalkozási tevékenység szubjektumai vagy az apró külföldi cégek) úgy viselkednek, mint a gazdasági ügynökök, és beruházások útján szeretnének felhasználni bizonyos állami kedvezményeket a helyi társaságokban. A stratégiájuk révén rövid időn belül magasan jövedelmező lehetőségeket érnek el.

Az alaptőke felhalmozása és részesedése a GNP-ben úgy érhető el, ha lehetőséget adnak a tőkebefektetések mennyiségének növekedésére.

Ukrajnában a tőkebefektetések drasztikus csökkentése ment végbe a nemzetgazdaság irányában (6. táblázat).

⁶ Основи економічної теорії. Навчальний посібник / За ред. В.О. Билик, П.Т. Саблука, - К.: Інституту аграрної економіки, 1999. с. 431-462.

⁷ Мансухани Г.Р. Золотое правило инвестирования. – М.: Церих, 1991. с. 6.

6. táblázat. Ukrajna tőkebefektetései a nemzetgazdaságba (millió hr összehasonlító árakban)

Mutatók	Év							
	1990	1993	1995	1997	2001	2003	2005	2006
A vállalatok és a szervezetek különböző tulajdonformájú tőkebefektetései	55368	28103	16097	11449	16857	24101	26544	29788
Ebből nem állami:	14956	9881	5435	2345	15675	22345	23477	26555
Az állami célzott pénzügyi források alapján az iparba	14949	6183	3526	965	1080	1345	1677	1879
a mezőgazdaságba	17190	9765	6121	4644	7876	9134	10123	12348
az agrártermék	11799	3559	1296	806	753	922	1667	1989
feldolgozásába és az élelmiszeriparba	2023	1448	1240	1034	1076	1863	2134	2567

Forrás: A számítások az Ukrán Állami Statisztikai Hivatal alapján készültek az 1990–2006-os években

Amint látható, a beruházások több mint háromszorosával csökkentek. A beruházások nagyobb része manapság a gazdasági struktúrák alapján formálódik, 1991-ben pedig a beruházási forrásokat az állam alakította ki. A beruházások csökkenése ment végbe a mezőgazdaságban is, és a mutató 5,9-szer kevesebb, mint 1990-ben.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy az össztőke-befektetések sokkal nagyobb mértékben csökkentek, mint a termelés. A GNP-ben szereplő tőkebefektetések része kétszeresére csökkent (7. táblázat).

7. táblázat. A bruttó nemzeti termék és a tőkebefektetések Ukrajnában 1991–2006-ban

Év	Nominál GNP, mrd. rubel (1997-től millió hr)	Az előbbi évhez viszonyítva, %-ban	Tőkebefektetések, mrd. rubel (1997-től millió hr)	A GNP- hez viszonyítva, %
1990	167,1	108,9	31,1	18,6
1991	299,4	179,1	42,7	14,2
1993	141477,0	82,8	28103,0	20,7
1994	1137794,0	77,0	199300,0	17,5
1997	93365,0	-	11449,0	12,3
1998	102593,0	109,9	12151,0	11,8
1999	130442,0	127,2	12197,0	9,4
2000	170070,0	130,3	13955,0	8,2
2001	201921,0	118,7	16857,0	8,3
2002	225810,0	111,8	18678,4	10,8
2003	264165,0	116,9	24101,0	29,0
2004	284135,8	107,5	25233,0	4,7
2005	296734,7	104,4	26544,0	5,2
2006	301234,9	101,5	29788,0	12,2

Forrás: A számítások az Ukrán Állami Statisztikai Hivatal alapján készültek az 1990–2006-os években

A világ tapasztalata alapján a termelési kapacitási norma növekedése nélkül a váltságot lehetetlen leküzdeni. A termelési kapacitás strukturális és technológiai megújítása

a többletermék alapján biztosítható, a beruházások, a felhalmozás és a termelőeszközök újratermelése új modell kialakításával valósulhat meg. A szuverenitás éve alatt pozitív változások nem tapasztalhatók, az 1990-es években a gazdaság struktúrája még nagyobb mértékben romlott. Ez főleg a mezőgazdaságban tapasztalható.

A piacgazdaság fejlődésében az állami tőkebefektetések már nem játszanak meghatározó szerepet. A mennyiségük drasztikusan süllyedt, az állami auditálási tevékenység pedig mérvadóan csökkent.

Az állam lemondott az agráripari komplexum gazdasági irányításáról, ami az adminisztratív és végrehajtó rendszerre jellemző, ám ezt nem kompenzálták más szabályzóval.

Az agráripari komplexum állami beruházásainak támogatása sok mechanizmus alapján valósul meg, és mennyisége 2006-ban túlhaladta a 2436,7 millió hrivnyát, ami 16,2%-kal több, mint az előző évben (8. táblázat).

8. táblázat. Állami támogatások az ukrán agráripari komplexum fejlesztésére (millió hr)

Befektetések szférái és irányai	2002	2003	2004	2005	2006
Összes állami támogatások az ukrán agráripari komplexum fejlődésére	524,6	1589,5	1795,7	2115,6	2436,7
A tudományos és alkalmazott fejlesztések finanszírozása az állami költségvetésből	102,1	454,0	595,3	655,4	799,0
Az emberi tőke fejlődése és biztosítása	382,8	457,1	499,4	599,4	657,5
Az agráripari komplexum szociális fejlődése	18,4	49,0	71,0	101,4	141,8
Összesen	1027,9	2549,6	2961,4	3471,8	4035,0

Forrás: A számítások az Ukrán Állami Statisztikai Hivatal alapján készültek az 1990–2006-os években

A célok eléréséhez a jövőben a beruházások folyamatának megújítása a következőket fogja tartalmazni, és a beruházási politika az agráripari komplexumban az alábbi irányvonalat teljesíti:

- segíteni a beruházások hatékonyságának emelését, az ukrán agráripari komplexum struktúrájának átépítését, ami biztosítani fogja a munka termelékenységének emelését, a források racionális felhasználását, a profi irányvonalak kidolgozását és realizálását a beruházók számára és a beruházások objektumaira;
- a beruházási tevékenység ösztönzése és a saját pénzüsszegek felhasználása az agráripari komplexum vállalatai számára, az amortizáció centralizálására, a bankrendszer eszközei és a lakosság betétei, a külföldi eszközök bevonása mellett;
- biztosítani a legfontosabb termelési kapacitások üzembe helyezését, amelyek termékei konkurenciáképesek lennének a piacgazdaságban, és bizonyos keresletet élveznének Ukrajna területén kívül⁸.

Nagymértékű külföldi beruházásnövekedést az agrár- és a feldolgozó szektorokban nem lehet várni a legközelebbi jövőben.

Az ukrán agráripari komplexum fő beruházási irányvonala, amely a jövőben befolyást gyakorol a gazdálkodás általános hatékonyságára és a gazdaság fejlődésére, a következő:

- az alapeszközök megújítása és a kapacitások növelése az agrár- és a feldolgozó szektorok vállalataiban, amelyeknek a termékei versenyképesek a belső és a külső piacokon;
- a beruházások ágazati és a területi struktúrájának korszerűsítése és növelése a mezőgazdaságban;

⁸ Гаврилюк О.В. Иноземні інвестиції. –К.: Ін-т світової економіки і міжнар. Відносин НАН України, 1998. с. 202.

- a mezőgazdasági vállalatok kapacitásának a honvédelmi szférába való átirányítása, a termékek feldolgozása és az ökológiai problémák megoldása.
- A tőkebefektetések prognózisa az 9. táblázatban látható.

9. táblázat. A tőkebefektetések prognózisa az agrár és a feldolgozó szektorokban 2005–2010-re (millió hr)

Régiók	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ukrajna	2150	2320	2450	2600	2700	2800	2900
Ebből: Kárpátalja	35	34	38	39	40	41	42

Forrás: A számítások az Ukrán Állami Statisztikai Hivatal adatai alapján készültek 2004-ben

A tőkebefektetések növekedése 2004-ben Ukrajna agráripari komplexumában 5%-ot tett ki 2003-hoz viszonyítva, 2005-ben 8%-kal nőtt 2004-hez viszonyítva, 2010-ben pedig várhatóan 25%-kal nő 2005-höz képest. Kárpátalján a tőkebefektetések aránya az agráripari komplexumban 1,0–1,5%-ot tett ki az agráripár összbefektetéseiből.

A beruházási politika optimálisan a következőképpen valósul meg:

- rugalmas adórendszer kialakítása;
- a tőkepiac fejlődése az agrártermelők részére (farmerek és háztáji gazdaságok tulajdonosainak);
- gazdasági feltételek kialakítása a pénzügyi lízing kihasználásának szélesítésére;
- az ár- és a hitelpolitika módosítása;
- állami garancia a külföldi beruházások bevonására⁹.

Ebben a rendszerben minden pénzeszköznek és forrásnak, amelyet az állam közvetlenül vagy a mezőgazdasági termelőknek bizonyos gazdasági ellenőrzési eszközök mellett hagy meg, beruházási elméje van.

Az agrárberuházási tevékenység legfontosabb kérdései: az állami beruházási prioritások az agráripari termelésben, a falvak szociális újjáépítése, a beruházási tevékenység ellenőrzésének legfontosabb összetevői, utak és eszközök a külföldi beruházások és mechanizmusok a beruházási politika végrehajtása érdekében.

Az agráripari komplexum piaci mechanizmusának alakulása nagyon dinamikus folyamat, amely időt igényel. Eddig a beruházások túlnyomó többsége (80%-a) az agráripari komplexumban az agrárszektor termelési objektumaira irányult. A falvak szociális infrastruktúrájának fejlesztésére és a feldolgozó ágazatok objektumaira csak az összbefektetések 10-15%-a jutott. Ezért az anyagi és technikai bázis, amely megfelelne a tudományos és technikai haladásnak, az agráripari komplexumban nem valósulhatott meg.

Mára az a jellemző, hogy erősödik a világ pénzügyi és beruházási centralizálása, ez alapján alakul a felhalmozás, kiadják és felhasználják a hitel- és beruházási forrásokat. Ezért a felhalmozás és a beruházások hatékonyabban helyezkednek el. A befektetők nincsenek a belső piacokra korlátozva, a beruházóknak széles választási lehetőségeik vannak a beruházások elosztásában. Ilyen folyamatok új lehetőségeket nyitnak a beruházási követelmények kielégítéséhez, és aktivizálják a probléma megoldását: a külföldi beruházások bevonását az államba. Ehhez szükséges a stratégia változása az állam vállalatainak taktikáját és az állam teljes beruházási tevékenységét is érintve.

Fontos szerephez kell jutniuk a beruházási aktivitás emelése, valamint a gazdasági növekedés érdekében a bankoknak. Ma a bankok még nem váltak a fontos beruházási források akkumulátorává. Ennek az állapotnak nagyon sok oka van, de ha röviden fogalmazunk, akkor azt mondhatjuk, hogy az általánosan jellemző instabil gazdasági szituáció

⁹ Економічна енциклопедія. –Т.1. –К. : Вид. Центр. «Академія2 2000. –с. 34-36.

teljes mértékben a bankszektorban alakult ki. Emellett számos tényező hat kedvezően a makroökonómiára, a hitelező intézmények fejlődésére.

Ma a korszerű állam helye a világban a minőségi technológia alapján állapítható meg, valamint a tudomány és a technika termelésben történő felhasználása nyomán. Az amerikai tudós, D. Sax véleménye szerint az ideológiai különbségek helyett az államok és régiók között létrejött egy másik mélyebb különbség, amely a technológiákon alapul. A bolygó kisebb része, amelyen a lakosság 15%-a él, az egész világot ellátja technológiai újításokkal. A másik részén a lakosság 50%-a képes felhasználni ezeket a technológiákat a saját termelésében és a fogyasztásában. A lakosság 35%-a technológiailag elszakított a modern világtól, nem termel beruházást.

A világ tapasztalatai azt mutatják, hogy a kritikus szituációkban mérvadó az állam szerepe a beruházási tevékenységben. A kedvező beruházási klíma hiányzik, nem élénkíti a gazdaságot, emiatt lehetetlen kialakítani a termelés stabilizációját és kilábalni a válsághelyzetből a közelebbi években. De a beruházási folyamat pénzügyi oldala csak a gazdasági probléma egyik része. A beruházási folyamatok alatt a pénzügyi, munka, anyagi, technikai és innovációs források egységét értjük, ami máig nem teljesült az agráripári komplexum vállalatainak többségében.

A mezőgazdasági vállalatok saját pénzügyi forrásainak éles deficitje mellett a tőkebefektetések finanszírozására kényszerülnek más cégek vagy az állam költségeiből, nincsenek kizárva a külföldi beruházások sem.

A legszélesebb figyelmet a közvetlen beruházásokra kell irányítani, amelyek hosszú távú felhasználási pénzeszközként értelmezhetők a szociális fejlesztésre, az anyagi és az áruforrásokra, a termőföldre és a fajtiszta állatokra.

A belső finanszírozási források (amortizáció, újra elosztott jövedelem) Ukrajnában nagyon korlátozottak, és ezért a gazdasági szféra támogatására használják, amely fontos a lakosságnak. Nagy jelentősége van a beruházási és a hitelforrásoknak a Nyugat fejlett országaiban, amelyeket ma több esetben nem hatékonyan használnak fel.

A külföldi beruházások fő formái a vagyoni (32,4%) és a pénzügyi (61,9%). Az agrárszektor kisebb mértékben vonja be a beruházásokat a kereskedelemhez viszonyítva. Az anyagi és vagyoni beruházások közvetlen szerepet játszanak a termelési folyamatban: a szerkezetek, gépek, mechanizmusok, az épületek és házak, az anyagok készletei, termékek és nyersanyag, a faj és egyéb állatok, baromfi és sertés esetében.

A beruházások irányuk szerint lehetnek kezdeményező beruházások vagy „nettó beruházások”, és az új vagy a régi vállalatok vásárlására használják fel.

A termelő kapacitások növekedésére és szélesítésére irányuló beruházásokat ex-tenzívnek nevezzük, ezek a legelterjedtebbek az ukrán agráripári komplexumban, és ez az ágazat alacsony szintű anyagi és technikai fejlettségét jelenti.

Az agráripári termelés válságból való kilábalását nagymértékben befolyásolja a külföldi beruházások bevonása. A Világbank Alap szakemberei az Ukrajnában létrejött helyzetet válságosnak értékelték, és 1993-ban az országot olyan zónának nyilvánították, amely alkalmatlan a beruházásokra. Ennek oka az országban kialakult instabil politika, a gyakran változó és rossz hatásfokú törvénykezés, amely bizonyos mértékben szabályozza a külföldi beruházások rendjét.

Ukrajna az olyan országok közé tartozik, amelyek a stratégiai perspektívában potenciálisan növelhetik az agrártermékek termelésének mennyiségét.

Ukrajna agráripári komplexuma gazdasági és természeti adottságai révén nagy mennyiségű beruházási források felhasználásával olyan mértékben emelheti az élelmiszertermelés mennyiségét, hogy biztosítani tudja a belső igényeket, és erős exportpotenciált alakíthat ki. Ukrajna agrárvállalkozásai stabil előzményekkel rendelkeznek ahhoz, hogy a külföldi beruházások visszafizetését biztosítsák. A magas minőségű termőföldek (a csornozem) az állam termőföldjeinek 70%-át teszik ki; fejlett a közlekedési infrastruktúra,

előnyös földrajzi elhelyezkedése van, kedvező az időjárás a mezőgazdasági termeléshez, elegendő munkavállalóval rendelkezik alacsony bérek mellett.

Az agráripari komplexumban a külföldi beruházásokat a következő ágazatokban lehet felhasználni: a szarvasmarha-tenyésztésben, tej- és hústermelésben, juh-, baromfi- és sertésenyésztésben, tej, hús, zöldség, szőlő, gyümölcs feldolgozásában, továbbá felhasználható a reformok befejezésére.

Ukrajna külföldi beruházói közé tartozik Oroszország, a Baltikum országai, a közép-ázsiai országok, Németország, az Egyesült Királyság, USA, Franciaország, Magyarország, Csehország és Lengyelország.

Tartani kell magunkat az egységes beruházási tevékenységhez, a nyugati beruházók segítségével technológiai átalakítást kell végrehajtani a termelésben, megvalósítani az agrártermék technológia megújítását, anyagok és készletek biztosítását. Mindez azt szolgálja, hogy az agráripari komplexum exportlehetőségei ne a volt szocialista országok és az egykori szovjet köztársaságok piacán realizálódjanak, hanem az EU-ban és a többi fejlett országban. A javasolt variánsal az ukrán termelők exporttevékenysége nem élénkíti a konkurenciát az európai élelmiszerpiacokon (különösen a szemesek), és ezért támogatást kell kapnia a nyugati országok piacán.

Az ukrán gazdaság fontossága a külföldi beruházásokban sokkal nagyobb ahhoz képest, amit ma befektetnek az objektumokba. Nagy a jelentősége a külföldi beruházások bevonásában a jogi szabályozásnak. A külföldi beruházások jogrendjét Ukrajnában a nemzeti törvények és Ukrajna nemzetközi szerződési szabályozzák, amelyek illeszkednek a nemzeti törvényekhez.

Az agráripari komplexum beruházási tevékenységének fő irányvonala az ökológiai tevékenység végrehajtása. Az éves beruházások összege nem elegendő a környezetvédelemre és a természet racionális kihasználására. Az agráripari komplexum beruházási tevékenységétől függ az anyagi termelés készlet tartalma.

Sajnos, ma a beruházási tevékenység nem fektet kellő hangsúlyt a környezetvédelemre. Emellett a termőföldek, az erdők és vizek védelmére nagy beruházási összegek szükségesek, főleg a tisztító eszközökre – ez úgy értelmezendő, hogy az ökológiai beruházásoknak a jövőben növekedniük kell.

Az aktív állami agrárpolitika a jövőben konkrét feltételeket teremt ahhoz, hogy erősödjön a beruházási tevékenység az agráripari komplexumban, támogatva ezzel az agráráttermelés hatását a szociális és gazdasági fejlődésre, valamint a falvak szociális jólétének visszaállítását és bevonását a belső és külső beruházásokba.

A- Acta Beregsasiensis. Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II. – Ужгород: ПоліПрінт, 2011 – 224 с.
ISBN 978-966-2595-11-6

«Acta Beregsasiensis» є науковим виданням Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II. Даний том вміщує дослідження угорською, українською, англійською та німецькою мовами за перше півріччя 2011 року. До випуску ввійшли публікації викладачів та студентів інституту, а також закордонних науковців у сфері мовознавства, літератури, історії, педагогіки, біології, економіки та інших наук.

Наукове видання
Acta Beregsasiensis

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II

2011/1
Том X, № 1

РЕДАКЦІЯ: *Козут А., Пенцкофер І.*
КОРЕКТУРА: *Г. Варцаба І.*
ВЕРСТКА: *Бергхауер О.*
ОБКЛАДИНКА: *K&P*
Відповідальні за випуск: *Орос І., Шовш К.*

Здано до складання 03.05.2011. Підписано до друку 26.05.2011.
Папір офсетний. Формат 70x100/16.
Умовн. друк. арк. . Тираж 250. Зам. .

СП "ПоліПрінт", м. Ужгород, вул. Тургенева, 2.